

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת יונתן מישרקי

פ/25/3036

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – השוואת זכויות אלמן ואלמנה), התשפ"ג–2023

1. תיקון סעיף 238 בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה–1995: (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 238 –

(1) בהגדרה "אלמנה", בכל מקום, במקום "אשתו" יבוא "בת זוגו";

(2) בהגדרה "אלמן" –

(א) המילים "כל עוד יש עמו ילד או הכנסתו אינה עולה על הסכום המתקבל לפי פרט 1 של לוח ט"ו" – יימחקו;

(ב) הסיפה החל במילים "בן זוג של מבוטחת שבשעת פטירתה" – תימחק.

2. תיקון סעיף 252 בסעיף 252(א)(1)(ב) לחוק העיקרי, המילים "כל זמן שהילדים עמו" – יימחקו.

3. תיקון סעיף 258 בסעיף 258 לחוק העיקרי, האמור בו יסומן "א)" ואחריו יבוא:

"(ב) מבוטחת שהניחה אחריה יותר מאלמן אחד, יהיה כל אחד מהם זכאי לגמלת שאירים לפי סימן זה כאילו הוא אלמן יחיד".

דברי הסבר

אובדן של בן זוג הוא משבר קשה מנשוא. זעזוע ודאגה לעתידם הפיננסי של בני הבית הם רק חלק מההתמודדויות שמביאה עמה פרידה מהשותף לחיים. בשל ההשלכות הכלכליות הקשות של פטירת בן הזוג, זכאים האלמנים, בנסיבות מסוימות, למספר זכויות שעליהם להסדיר במקביל להתמודדות עם המשבר הקשה.

חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה–1995 (להלן – החוק), קובע בסעיף 238 מי ייחשבו כ"אלמנה" וכ"אלמן" לצורכי חוק זה. קיימים הבדלים בהגדרות אלו המשליכים על הזכאות לגמלת

השאירים. "אלמנה" מוגדרת כ"מי שהייתה אשתו של המבוטח בשעת פטירתו", ואילו "אלמן" מוגדר כ"מי שהיה בן זוגה של המבוטחת בשעת פטירתה, כל עוד יש עמו ילד או הכנסתו אינה עולה על הסכום המתקבל לפי פרט 1 של לוח ט". כלומר, זכאות האלמנה מותנית אך ורק בפטירת הבעל, ואילו על הגבר לעמוד בתנאים נוספים כדי להיחשב כאלמן. אם אין לבעל ילד, או שמדובר בילד שאיננו עומד בתנאים הקבועים בסעיף, הבעל לא ייחשב כאלמן לצורך חוק הביטוח הלאומי. זאת, אלא אם כן יעמוד במסגרת השנייה, לפיה הכנסתו אינה עולה על כ-57% מהשכר הממוצע במשק. ברי כי גם תנאי זה מצמצם את מספר הגברים שיוכרו כאלמנים לצורך חוק הביטוח הלאומי. התיקון המוצע בהגדרה "אלמנה" שבסעיף 238 לחוק, נובע מן הצורך לשמור על נוסח אחיד בכינויי בני הזוג המבוטחים לפי פרק י"א לחוק. בנוסף, התיקון המוצע בהגדרה "אלמן" נועד להשוות את הזכויות על פי דין של שני בני הזוג (אלמן ואלמנה) ולמנוע את חוסר השוויון הקיים, שאינו מתיישב עם האיסור על הפליה מחמת מין ושמירת כבוד האדם וחירותו.

מלבד ההבדלים בהגדרת האלמן והאלמנה, ישנם מקרים שבהם הדין מטיל סייגים נוספים על זכאותו של האלמן. סעיף 252 לחוק הביטוח הלאומי, למשל, הקובע גמלת שאירים בשיעור זהה לאלמן ואלמנה, מתנה את זכאותו של האלמן "כל זמן שהילדים עמו", בעוד שזכאותה של האלמנה איננה מותנית בכך. כלומר, זכאותה של האלמנה לגמלת שאירים רחבה יותר מזו של הגבר. על כן עולה תהייה מסעיף זה (וכן מהגדרת "אלמן"), אם זכאותו של האלמן מתגבשת רק משום היותו אחראי לגידול ילדיה של הנפטרת, ולא מעצם דאגת המחוקק לאלמן עצמו. מטרת התיקון המוצע בסעיף 252, הוא להשוות בין מצב האלמנה לאלמן, בכל הנוגע לקצבת שאירים. כיום, בעוד שהאלמנה אינה צריכה להוכיח כי היא זאת אשר מגדלת את הילדים בכדי לזכות בקצבה, הרי שהאלמן יזכה לקצבה זו רק אם יוכיח כי הילדים אכן במשמורתו. אין הצדקה להבחנה זו.

סעיף 258 לחוק הביטוח הלאומי העוסק במבוטח שהניח אחריו יותר מאלמנה אחת, קובע כי כל אחת מהאלמנות תהא זכאית לגמלת שאירים, כאילו היא אלמנה יחידה. החוק לא קובע זכאות מקבילה לאלמן. אי אפשר שלא לתהות מה מצדיק הבחנה זו, מדוע צורכי האלמנות עולים על אלה של האלמנים, כאשר מדובר בנסיבות זהות. השיקולים שהיו לנגד עיני המחוקק בשנות החמישים ושהביאו להבחנה בין זכויותיו של אלמן לזכויותיה של אלמנה, אינם רלוונטיים עוד לימינו ולכן מוצע לתקן סעיף זה.

הצעות חוק דומות בעיקרן הונחו על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת שלמה קרעי (פ/2078/24), על ידי חבר הכנסת יואב קיש (פ/3428/24), על ידי חבר הכנסת דוד אמסלם (פ/3553/24) ועל שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חבר הכנסת שלמה קרעי (פ/367/25), על ידי חברת הכנסת מירב בן ארי (פ/368/25), על ידי חברי הכנסת יעקב אשר ומשה גפני (פ/1378/25) ועל ידי חברת הכנסת עאידה תומא סלימאן וקבוצת חברי הכנסת (פ/1465/25).

הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חבר הכנסת אלון שוסטר וקבוצת חברי הכנסת (פ/2146/25).

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים

והונחה על שולחן הכנסת ביום
ה' בניסן התשפ"ג (27.03.2023)